Evropa med Scilo in Karibdo

Kako ravnati v okoliščinah, ko se ljudje čutijo vse boj oddaljeni od evropske ideje?

Konec meseca marca sem skupaj s kolegi sodeloval pri okrogli mizi, ki jo je za skupino indijskih študentov poslovnih ved z indijskega inštituta za menedžment v Sirmaurju (nekaj tednov so na obisku v Sloveniji in Avstriji, tema srečanja je Evropa in njena prihodnost) organiziral ljubljanski center za sodelovanje in promocijo podjetij. Iz plodne razprave se je izluščilo, da sta Evropa in Indija trenutno na različnih in nasprotnih koncih družbeno-ekonomskega, investicijskega in gospodarskega razvoja. Če indijsko gospodarstvo cveti in je njegova gospodarska rast visoka, se evropsko gospodarsko sooča z izzivi padanja njegove dodane vrednosti in vse manjše konkurenčnosti. Če se lahko indijska podcelina pohvali z mladim ambicioznim prebivalstvom s povprečno starostjo osemindvajset let, se v Evropi prebivalstvo vse bolj stara in je povprečna starost okrog dvainštirideset let. Indijski študenti poslovnih ved so navdušeni nad relativno socialno-ekonomsko razvitostjo Slovenije, manj pa nad tem, da v Evropi težko govorimo o skupnem investicijskem prostoru, saj se regulacije še vedno razlikujejo od države do države. Medtem ko je indijska podcelina v vzponu, pa se zdi, da je evropska celina znova priča vzponu nacionalnih držav. Tujce močno privlači visoka stopnja blagostanja. Evropska ideja ni več tako relevantna, kot je bila pred petimi leti, zaradi česar postaja vse manj privlačna za goste zunaj nje.

Nezadovoljstvo nad delovanjem evropskih institucij

Ljudje se na različnih koncih Evrope čutijo vse boj oddaljeni od ideje o Evropi. Vsi namreč živijo v lokalnih okoljih, ki s konkretnimi manifestacijami evropske ideje v obliki evropskih institucij nimajo kaj dosti skupnega. Če se pogovarjamo z običajnimi ljudi od Romunije preko Slovenije in Francije do Španije, iz njihovih ust veje izjemno nezadovoljstvo nad delovanjem evropskih institucij. Zadostuje, da vprašate vašo babico, strica, bratranca, nečakinjo, ali so že imeli neposredno korist od evropskih institucij, programov in projektov.

Običajni ljudje se sami težko poistovetimo z evropsko idejo v kaj večji meri kot pri prehodu meja med državami članicami. Pa še to je bolj izjema kot pravilo predvsem v večjih državah članicah. Koristi evropskih integracij so do sedaj najbolj izkoristili le redki posamezniki, ki bodisi poklicno bodisi zasebno vsakodnevno živijo, soustvarjajo in pooseblja evropsko idejo. Njihova odgovornost je v tem, da njenega bistva do sedaj niso dovolj prepričljivo pojasnili večini prebivalcev v evropskih državah. Ti pravijo, da je nepravično, da se morajo sami iz meseca v mesec preživljati z minimalno plačo, medtem ko njihovi izvoljeni in neizvoljeni predstavniki delajo, potujejo in živijo v izobilju; da je bolje, da takšni ljudje in predvsem njihov denar ostanejo doma; da je bolje zaščititi domače gospodarstvo. Zato smo v zadnjem letu ali dveh v različnih evropskih javnih prostorih priča vzponu populističnih gibanj, ki po večini, z nekaj izjemami, nasprotujejo evropski ideji.

Nekateri pravijo, da je ideja o Evropi utopija, a s tem se ne moremo strinjati. Evropske integracije so enako imaginarna stvar, kot so ideje o pravni državi, varstvu človekovih pravic in meritokraciji. Vseh teh vrednot in načel se ne moremo oprijeti, kot zagrabimo za kolo v mestni izposojevalnici, kljub temu pa to ne pomeni, da so kaj manj pomembne. Če ne bi bilo pravne države, bi bile izposojevalnice že zdavnaj izropane, kot se dogaja v nekaterih evropskih in neevropskih državah, kjer je delovanje državnih institucij popolnoma porušeno oziroma so te ugrabljene. Evropska ideja je bila do sedaj podporni steber za relativno pravično in stabilno delovanje evropskih družb.

Od zgoraj navzdol ali obrnjeno?

Evropska komisija je že pred kakšnim mesecem dni predstavila belo knjigo s petimi možnimi scenariji za prihodnost Evropske unije. Tem scenarijem ne pomaga, če jih na različnih javnih predstavitvah predstavljalo njeni predstavniki v tisoč in več evrov vrednih oblekah, s čimer se še bolj oddaljijo od običajnih ljudi, ki se jim sicer po lastnih besedah želijo približati. Hkrati je treba priznati, da prizadevanje Evropske komisije ni nič novega. Vsa evropska integracija, vključno z obema ustanovnima rimskima pogodbama, ki sta pred kratkim praznovali šestdesetletnico, je vselej potekala od zgoraj navzdol. Za korenito spremembo morajo evropske institucije in države članice spremeniti pristop in resnično dati večjo težo glasovom običajnih ljudi. Te je treba vključiti ne samo v posvetovanje o prihodnosti Evropske unije, temveč jih vključiti tudi v odločanje o najpomembnejših vprašanjih. To vključuje tudi težke odločitve, naj se ljudje odločijo o prihodnosti na referendumih, česar se večina trenutno vladajočih interesih koalicij v državah članicah izjemno boji. A drugih poti ni. Običajni ljudje morajo vladajočim koalicijam jasno povedati, kaj si želijo od Evrope, držav članic in evropskih institucij. Vsem, ki jim je kaj mar za evropsko idejo, pa bi moralo biti mar tudi za to, da jo čim bolj približajo običajnim ljudem, ker ti večinoma od nje nimajo praktičnih koristi.

Pomen evropske ideje

Evropska ideja je namreč le tista, ki zagotavlja, da bodo države v veliki meri delovale na podlagi načel vladavine prava, delitve oblasti in varstva človekovih pravic. Da bodo njihove institucije močne in ne bodo podvržene interesom različnih zasebnim interesov. Le tako se bo mogoče izogniti nastanku lokalnih pogojev za nova hudodelstva in zlorabe vladavine prave.

> Običajni ljudje morajo vladajočim koalicijam jasno povedati, kaj si želijo od Evrope, držav članic in evropskih institucij.

Ameriški zgodovinar Timothy Snyder, redni profesor na univerzi Yale, je v nedavnem pogovoru za revijo *Razpotja* pojasnil glavni argument svoje zadnje knjige o holokavstu *Black Earth*, namreč, da »*ne gre za to, da je Stalin hotel povzročiti holokavst, temveč da so Sovjeti na določenih krajih zelo nasilno posegli v politične institucije. Ko so nato tudi Nemci uničili sovjetske institucije, so nastali lokalni pogoji, v katerih je postal možen holokavst. Na teh območjih so Nemci sploh prvič spoznali, da je mogoče izvesti popolno izničenje Judov*« (Luka Lisjak Gabrijelčič, Intervju s Timothyem Snyderom: Ljudje znamo dobro lagati in dobro znamo ubijati. Zelo težko pa priznamo, da smo ubijali zaradi laži, Revija Razpotja, jesen/zima 2016, str. 48).

Nevarnost slednjega se je v zadnjem tednu izkazala v dvoumnih in nasprotujočih si odgovorih evropskih elit na sprejeto novelo madžarskega zakona o visokem šolstvu, ki neposredno napada verjetno najelitnejšo in meritokratsko najboljšo srednje- in vzhodnoevropsko univerzo, Srednjeevropsko univerzo v Budimpešti.

Foto: arhiv Družine/T. P.

Evropska Slovenija

Prihodnost Evropske unije in Evrope je bolje iskati v medsebojno povezanih in soodvisnih evropskih državah, ki bodo še bolj kot v sedanjosti in preteklosti temeljile na doslednem spoštovanju načel pravne države, meritokracije in varovanja človekovih pravic. Evropsko idejo in njene vrednote je treba prenesti v vsakdanje življenje običajnih ljudi, da jih bodo vsakodnevno živeli in ne bodo navzoče samo v visokih krogih bruseljskih in domačih elit. Od običajnih ljudi je odvisen obstoj evropske ideje in sobivanje na evropski celini.

Evropa in njene institucije pa morajo najti pravo pot, ki jih bo med Scilo in Karibdo vodila v nadaljevanje območja vladavine prava in široke blaginje. Od njenega uresničevanja je nazadnje odvisen tudi obstoj temeljnih vrednot v naši državi, saj bo takrat, ko se bodo začele vračati vrednote iz ne še tako preteklih časov totalitarne države in arbitrarnih praks, že prepozno. Zato je za našo prihodnost sprejemljiva le evropska Slovenija.

Jernej Letnar Černič

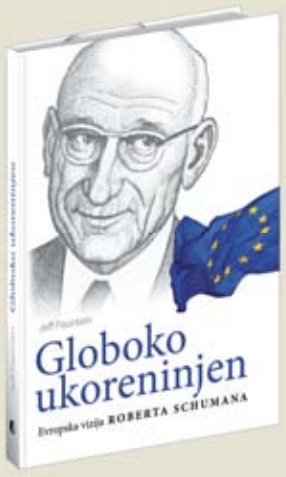

Globoko ukoreninjen

Jeff Fountain

Kakšna izredna vizija je gnala Roberta Schumana, »očeta Evrope«? Kako bi lahko ta vizija, ki temelji na starodavni zapovedi, oblikovala Evropo jutrišnjega dne?

Z uvodom Lojzeta Peterleta ter spremnima besedama Igorja Senčarja in Igorja Bahovca.

Cena: **23,90 EUR**